

Tisková zpráva

Česká veřejnost o bezlepkové dietě – červen 2018

- ⊙ Obecně lze říci, že převážná část české veřejnosti o bezlepkové dietě slyšela a má určité povědomí o tom, čeho se týká (88 %). Naopak 12 % dotázaných o ní doposud neslyšelo.
- ⊙ O bezlepkové dietě jsou lépe informovány ženy, lidé s dobrou životní úrovní a ti, kdo mají děti. Informovanost se také zvyšuje s rostoucím vzděláním.
- ⊙ Bezlepkovou dietu dodržují pouze 4 % lidí v ČR (2 % ze zdravotních důvodů a 2 % z vlastního rozhodnutí).
- ⊙ Necelé tři čtvrtiny dotázaných souhlasí s tím, že lidé držící bezlepkovou dietu to mají v životě složitější (72 %) a že bezlepkové produkty jsou příliš drahé (71 %).
- ⊙ Nejméně pak respondenti zastávají názor, že bezlepková dieta je zdravější než běžná strava (25 %) a že bezlepková dieta škodí těm, kteří ji dodržují, aniž by museli se zdravotních důvodů (21 %).

Zpracovala:
Radka Hanzlová
Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
Tel.: 210 310 583; e-mail: radka.hanzlova@soc.cas.cz

Do červnového výzkumu CVVM Naše společnost, ve kterém jsme se mimo jiné zabývali problematikou plýtvání potravinami, jsme zařadili také několik otázek týkajících se informovanosti a názorů české veřejnosti o bezlepkové dietě.

Ve spojení s nákupním chováním a výběrem potravin je tematika intolerance lepku a s ní spojené bezlepkové diety podstatná, jelikož může být dalším vlivným faktorem nejen v nákupních strategiích, ale i obecně pro životní styl jedince. Jelikož je tomuto tématu v současnosti věnována čím dál větší pozornost, vidíme jako podstatné zmapovat základní povědomí české veřejnosti o onemocněních způsobených lepem (celiakie, alergie na lepek, glutenová senzitivita).

„Lepek (gluten) je bílkovina přirozeně se vyskytující v obilovinách jako pšenice, špalda, žito a ječmen. V případě pšenice se jedná o směs dvou prolaminů – gliadinu a gluteninu, u dalších obilnin se název odvozuje od jejich latinského rodového jména (př. ječmen – hordeiny, žito – secaliny, oves – aveniny). Množství lepku udává kvalitu mouky i těsta z ní vytvořeného“.¹

„Název celiakie pochází z řeckého slova „*kolliakos*“ znamenající *trpící střevními obtížemi*. Celiakie je celoživotní onemocnění projevující se trvalou intolerancí lepku ve stravě. U celiaků dochází po konzumaci potravin obsahujících lepek k autoimunitní reakci, která se projevuje poškozením sliznice tenkého střeva a následným chronickým zánětem sliznice, ze které mizí mikrokly a kly. To má za následek snížení povrchu tenkého střeva, čímž se snižuje jeho schopnost trávení a vstřebávání živin. Léčba celiakie dosud tkví v celoživotním dodržování přísné bezlepkové diety“, popisuje Klára Tomášková, Dis.² Pacienti s celiakií mohou mít problémy s dodržováním diety hlavně proto, že je finančně nákladná. Ačkoliv již i v ČR nabízí pojišťovny příspěvky pro pacienty (především děti), které musí držet bezlepkovou dietu, jejich výše je velmi nízká a nedostatečná.³

¹ Wikipedia. (2018). *Lepek*. [cit. 06-08-2018]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Lepek>

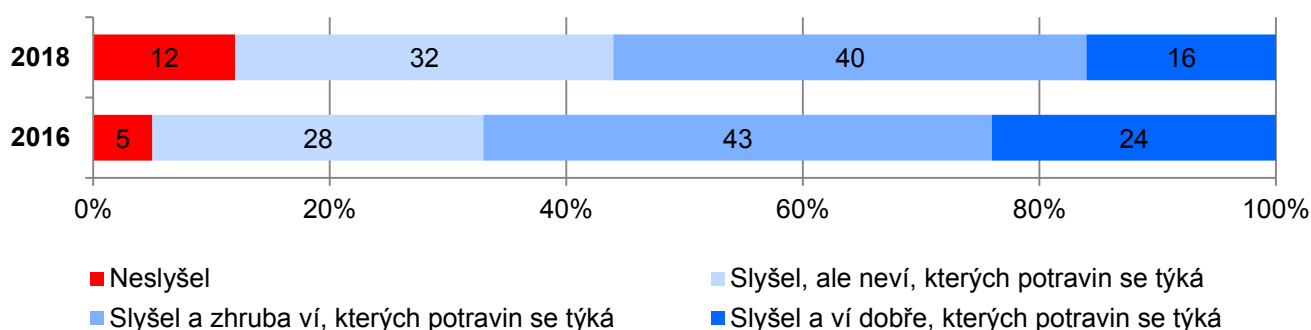
² Tomášková, K. Celiakie a bezlepková dieta. Společnost pro výživu. [cit. 06-08-2018]. Dostupné z: <http://www.vyzivaspol.cz/odborne-sekce/dietni-a-klinicka-vyziva/pro-verejnost/vybrane-diety/celiakie-a-bezlepkova-dieta/>

³ Ordinance.cz. (2018). *Příspěvky zdravotních pojišťoven na bezlepkovou dietu 2018*. [cit. 07-08-2018]. Dostupné z: <http://www.ordinace.cz/clanek/prispevky-zdravotnich-pojistoven-na-bezlepkovou-dietu/>

Mezi typické příznaky celiakie patří průjem, plynatost, křeče v břiše, pokles hmotnosti a únava. Porucha se může projevit kdykoliv v průběhu života – v dětství i v dospělosti – přičemž projevy mohou být různé, případně se nemusí projevovat vůbec. Z důvodu velké rozmanitosti projevů bývá mnohdy obtížné celiakii včas a správně diagnostikovat, a proto se jí říká „nemoc chameleon“. ⁴ Předpokládá se, že v České republice je přibližně 40 až 50 tisíc nemocných, přičemž z celkového počtu je diagnostikováno 10 – 15 % nemocných. ⁵

První otázkou jsme zjišťovali, jaké povědomí a informace má česká veřejnost o bezlepkové dietě (viz graf 1). Obecně lze říci, že převážná část dotázaných o bezlepkové dietě již slyšela a má určité povědomí o tom, čeho (jakých potravin) se týká. Konkrétně přibližně třetina (32 %) dotázaných o bezlepkové dietě slyšela, nicméně neví, kterých potravin se týká. Dvě pětiny (40 %) respondentů udávají, že o této dietě slyšely a přibližně vědí, kterých potravin se týká, a přibližně šestina (16 %) dotázaných deklaruje, že ví dobře, čeho se bezlepková dieta týká. Naopak podle aktuálního šetření o bezlepkové dietě neslyšela o málo více než desetina (12 %) dotázaných.

Graf 1: Informovanost o bezlepkové dietě (%)⁶

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 16. – 29. 6. 2018, 1078 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

V porovnání s rokem 2016, kdy byla otázka položena poprvé, došlo v aktuálním výzkumu ke statisticky významným změnám. O 8 procentních bodů poklesl podíl lidí, kteří o bezlepkové dietě slyšeli a dobře vědí, kterých potravin se týká ve prospěch lidí, kteří o bezlepkové dietě neslyšeli (nárůst o 7 procentních bodů). Zároveň také mírně vzrostl (o 4 procentní body) podíl lidí, kteří ačkoliv o bezlepkové dietě slyšeli, tak nevědí, čeho se týká. Jedná se o poměrně překvapivý výsledek, neboť bezlepková dieta se v současné době těší stále větší popularitě a to především mezi běžnou populací, která nemá žádné zdravotní komplikace, protože převládá přesvědčení, že bezlepková dieta je zdravější, má pozitivní vliv na hubnutí a zdraví obecně. ⁷

Pokud se podíváme na charakteristiky respondentů, vidíme, že o bezlepkové dietě jsou lépe informováni lidé s dobrou životní úrovní. Vyšší povědomí o bezlepkové dietě i o potravinách, kterých se týká, deklarují významněji více ženy než muži. Více informovaní jsou pak i lidé, kteří mají děti. Informovanost o bezlepkové dietě dále významně souvisí s nejvyšším dosaženým vzděláním respondentů. Konkrétně s rostoucím vzděláním výrazně roste i povědomí a znalost o bezlepkové dietě a potravinách, kterých se týká, přičemž nejmarkantnější je rozdíl mezi kategoriemi lidí s neúplným či základním vzděláním a lidí s vysokoškolským vzděláním (více viz graf 2).

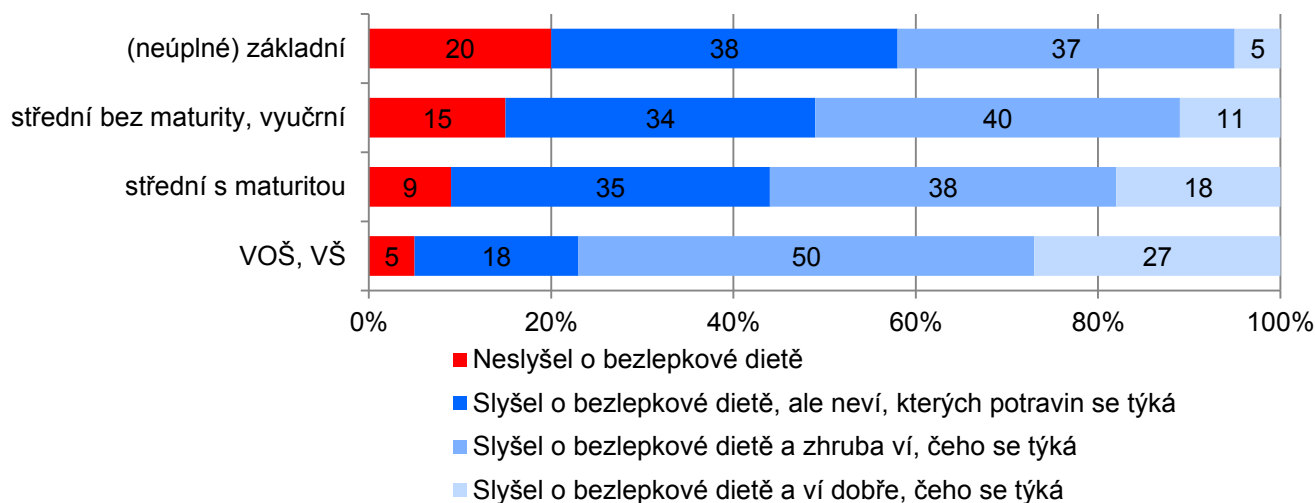
⁴ Celiak.cz. *Celiakie*. [cit. 06-08-2018]. Dostupné z: <https://www.celiak.cz/o-nemoci/celiakie>

⁵ Tomášková, K. *Celiakie a bezlepková dieta. Společnost pro výživu*. [cit. 06-08-2018]. Dostupné z: <http://www.vyzivaspol.cz/odborne-sekce/dietni-a-klinicka-vyziva/pro-verejnost/vybrane-diety/celiakie-a-bezlepkova-dieta/>

⁶ Znění otázky: „Slyšel jste o bezlepkové dietě? Ne, o bezlepkové dietě jste neslyšel, o bezlepkové dietě jste slyšel, ale nevíte, kterých potravin se týká, o bezlepkové dietě jste slyšel a zhruba víte, kterých potravin se týká, o bezlepkové dietě jste slyšel a víte dobře, kterých potravin se týká.“

⁷ Hejduk Bobková, B. (2017). *Bezlepková dieta – fakta a mýty*. Bakalářská práce. Praha. Univerzita Karlova, 1. lékařská fakulta. Vedoucí práce Ing. Pejšová, Hana. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/90327/BPTX_2016_1_11110_0_440769_0_184802.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Graf 2: Informovanost o bezpečkové dietě na základě vzdělání (%)

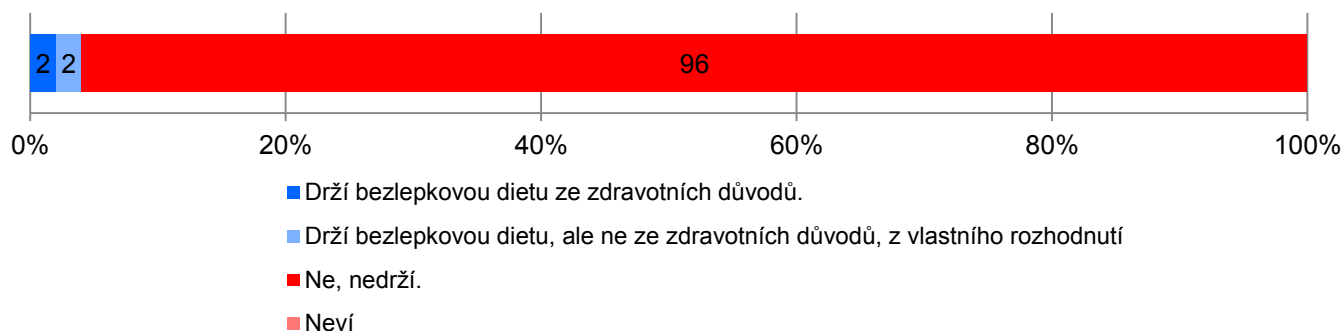

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 16. – 29. 6. 2018, 1078 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Další otázka se zaměřovala na to, zda sám respondent drží bezpečkovou dietu. Jak je zřejmé z grafu 3, naprostá většina dotázaných (96 %) bezpečkovou dietu nedrží. Dodržování bezpečkové diety ze zdravotních důvodů i z vlastního rozhodnutí deklarovala shodně pouze 2 % dotázaných.

Výsledky aktuálního šetření relativně odpovídají výsledkům z předchozího šetření z června 2016, kdy však byla otázka položena odlišně a byly i jiné možnosti odpovědí⁸. V roce 2016 dodržování bezpečkové diety ze zdravotních důvodů deklarovala 2 % dotázaných a z vlastního rozhodnutí 1 %. Necelé tři desetiny dotázaných pak uvedly, že bezpečkovou dietu drží někdo v jejich blízkém (12 %) nebo širším (17 %) okolí. Naopak více jak tři pětiny (62 %) dotázaných zvolily variantu, že bezpečkovou dietu nedrží ani oni sami, ani nikdo v jejich okolí. Zbýlých 6 % dotázaných nedokázalo na otázku odpovědět a zvolilo možnost „nevím“.

Graf 3: Držíte bezpečkovou dietu? (%)⁹

Pozn.: Zahnutí pouze ti respondenti, kteří o bezpečkové dietě slyšeli.

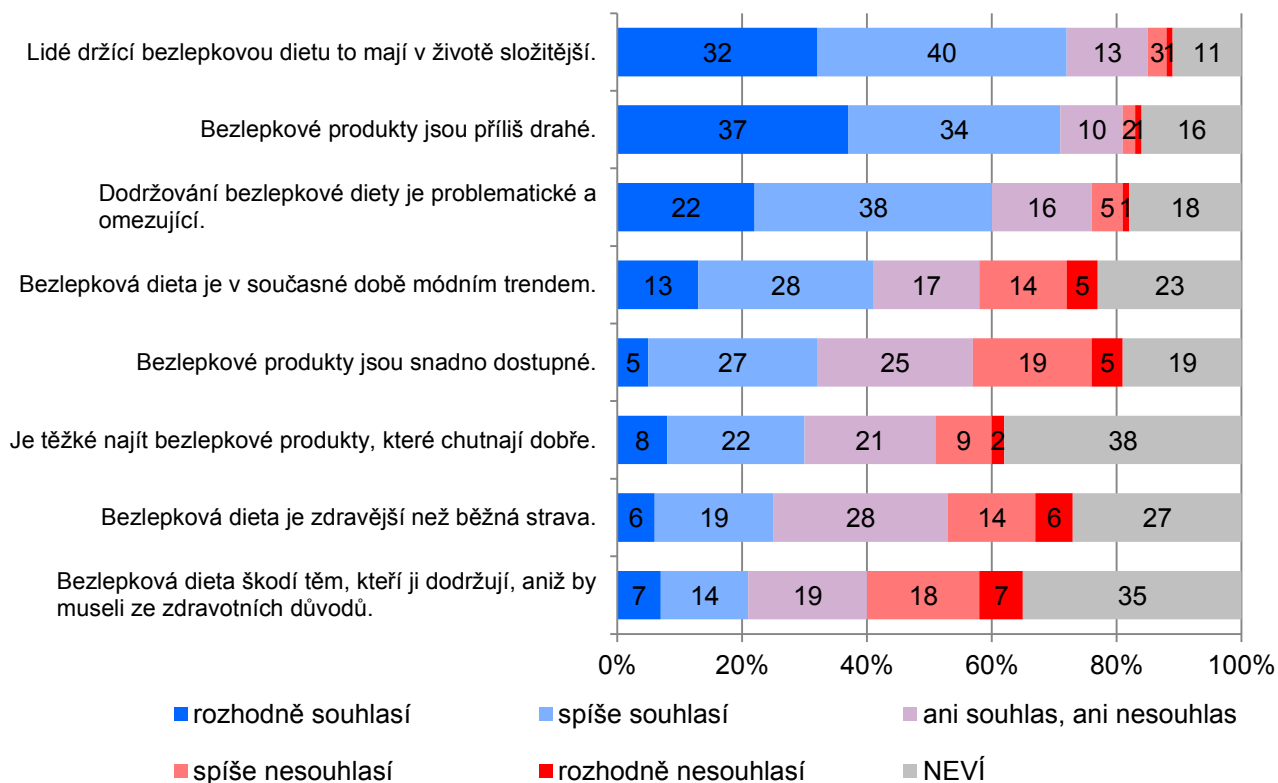
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 16. – 29. 6. 2018, 949 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

⁸ Znění otázky v roce 2016: „Držíte Vy nebo někdo ve Vašem okolí bezpečkovou dietu? Ano, držíte bezpečkovou dietu za zdravotních důvodů., Ano, držíte bezpečkovou dietu, ale ne ze zdravotních důvodů, je to Vaše rozhodnutí., Ano, mezi Vašimi blízkými máte někoho, kdo drží bezpečkovou dietu., Ano, ve Vašem širším okolí., Ne, ani Vy, ani nikdo ve Vašem okolí bezpečkovou dietu nedrží.“

⁹ Znění otázky: „Držíte bezpečkovou dietu? Ano, držíte bezpečkovou dietu ze zdravotních důvodů., Ano, držíte bezpečkovou dietu, ale ne ze zdravotních důvodů, je to Vaše rozhodnutí., Ne, nedržíte bezpečkovou dietu.“

Na závěr jsme respondentům předložili několik výroků týkajících se bezlepkové diety, u kterých měli rozhodnout, zda s nimi souhlasí, nebo nesouhlasí. Výsledky zobrazuje následující graf 4.

Graf 4: Souhlas či nesouhlas s výroky o bezlepkové dietě (%)

Pozn.: Položky seřazeny sestupně podle součtu souhlasu („rozhodně souhlasí“ + „spíše souhlasí“). Zahrnutí pouze ti respondenti, kteří o bezlepkové dietě slyšeli.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 16. – 29. 6. 2018, 949 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Ačkoliv se k výroků vyjadřovali pouze respondenti, kteří o bezlepkové dietě slyšeli, ale zároveň z nich pouze velmi malý podíl drží bezlepkovou dietu, zaznamenali jsme u většiny výroků vysoké podíly odpovědí „nevím“ a střední varianty, tj. „ani souhlas, ani nesouhlas“, které v součtu mnohdy dosahovaly i více než polovinu dotázaných. Znamená to, že respondenti nemají dostatečné informace o bezlepkové dietě, aby se mohli k uvedeným výroky vyjádřit, nebo na ně nemají vlastní názor, a proto se přiklání k těmto dvěma variantám. Největší podíl dotázaných souhlasí s výroky, že lidé držící bezlepkovou dietu to mají v životě složitější (72 %) a že bezlepkové produkty jsou příliš drahé (71 %), nesouhlasí s nimi pouze marginální podíl dotázaných (4 %, resp. 3 %). U těchto dvou výroků jsme také zaznamenali nejnižší podíly odpovědí „ani souhlas, ani nesouhlas“ a „nevím“. Tři pětiny (60 %) dotázaných dále souhlasí s tím, že dodržování bezlepkové diety je problematické a omezující (nesouhlasí 6 %). S ostatními výroky souhlasí vždy již méně než polovina dotázaných. Více jak dvě pětiny (41 %) dotázaných zastávají názor, že dodržování bezlepkové diety je v současné době módním trendem, necelá pětina (19 %) má názor opačný. Méně než třetina respondentů se také domnívá, že bezlepkové produkty jsou snadno dostupné (32 %, pro 24 % nejsou snadno dostupné) a že je těžké najít bezlepkové produkty, které chutnají dobře (30 %, proti 11 %). Čtvrtina (25 %) respondentů je přesvědčena o tom, že bezlepková dieta je zdravější než běžná strava (20 % nesouhlasí; 28 % „ani souhlasí, ani nesouhlasí“; 27 % „nevím“) a přibližně pětina (21 %) zastává názor, že bezlepková dieta škodí těm, kteří ji dodržují, aniž by museli ze zdravotních důvodů (25 % nesouhlasí; 19 % „ani souhlasí, ani nesouhlasí“; 35 % „nevím“).

Technické parametry výzkumu

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v18-06</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>16. - 29. 6. 2018</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1078</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>240</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem- kombinace dotazování CAPI a PAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>PL.25, PL.26, PL.37</i>
<i>Kód zprávy:</i>	<i>OR180904c</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>4. září 2018</i>
<i>Zpracovala:</i>	<i>Radka Hanzlová</i>

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.

„Aktivita byla podpořena Strategii Akademie věd AV21 v rámci výzkumného programu „Šetření postojů veřejnosti k problematice plýtvání potravinami“. <http://www.potravinav21.cz/>